

GİRAUDOUX'DA İNSAN VE İNSANÜSTÜ İLE SOYUT VE SOMUT İLİŞKİLER (1)

Dr. Atilla KUTLUÖZEN (*)

İki dünya savaşı arası Fransız tiyatrosunda önemli bir yeri olan Jean Giraudoux günümüzde de üzerinde tartışılan ve araştırılan bir yazardır. Son yıllarda ülkemizde de bu konuda yapılan çalışmaların sayısı arttıkça oldukça ilginç sonuçlar alınabileceğini sanıyoruz.

Yazar çok sayıda eser vermiştir, fakat bizce antik dönemlerle ilgili konuların işlendiği oyunlar diğerlerine göre bir bakıma daha ilginçtir, zira konusunu Yunan mitolojisinden veya İncil'den alan bu oyunlarda insan ve insanüstü ile soyut ve somut dengeli bir biçimde temsil edilmiştir. Zira oyunun kahramanı ve onun çevresiyle olan ilişkileri incelendiğinde bu unsurların konu içerisindeki yeri daha iyi anlaşılabilir. Bunun en çarpıcı örneklerini **Amphitryon 38**, **Sodome et Gomorrhe** ve **La Guerre De Troie N'aura Pas Lieu** adlı piyeslerde görebiliriz.

Amphitryon 38'de yazar Yunan mitolojisinden tanıdığımız Jüpiter ve Merkür'ü günlük yaşantıya sokup onlara piyes içerisinde oldukça önemli birer rol vermiştir. Bu insanüstü güçleri bizlere tanıtan yazar, daha sonra onların istedikleri kılığa girme özelliğinden yararlanarak esas konu içine rahat bir şekilde almıştır :

"Jüpiter : İnsani mi yoksa ilahi plan mı?

Merkür: O halde insan kılığına bürünün. Kapıdan girin, yatağından geçin, pencereden çıkın.

Jüpiter : Kocasını seviyor.

Merkür : Siz de kocasının kılığına bürünün" (2).

(*) S. Ü. Fen - Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi.

(1) Jean GIRAUDOUX, *Amphitryon 38, Sodome et Gomorrhe, La Guerre de Troie N'aura Pas, Le Théâtre Complet*, Gallimard Yayınları, Dijon, 1982.

(2) *Amphitryon 38*, I ii, s. 119.

Bu alıntılardan anlaşılacağı gibi insanüstü olarak nitelenen kahramanlar gerçekte iç içe girmişler ve henüz oyunun başında olmakla birlikte kadın kahramanın kişiliğini ortaya koymak gibi önemli bir rol üstlenmişlerdir. Daha sonra karşılıklı konuşmalarla kademe kademe kadın kahraman Alcmène'nin kişiliğinin ilginç yönlerini de açığa çıkarmışlardır.

Giraudoux daha sonra, oyunun değişik safhalarında büyük güçlere sahip olan iki tanrı aracılığıyla Alcmène'yi adeta yüceltmıştır ve onu bir ölçüde tanrıların üzerine çıkarmıştır (3). Oyunda gerçek dışı olarak kabul ettiğimiz Jüpiter ve Merkür ise insan kılığına girmekle efsanevi kişiliklerinden oldukça uzaklaşmışlardır. Böylece Alcmène'nin insani değerlerinin üstünlüğü ile adı geçen tanrıların güçleri dengelenmiştir. Sonunda Jüpiter Alcmène'nin kocası Amphitryon kılığına bürünmekle onun yatağına girmeyi başarmıştır ama onun ruhunu elde edememiştir. Çünkü genç kadın kocasını sevmekte ve sadakatinin temelinde ise bu derin duygu yatmaktadır. Böyle güçlü bir engel karşısında ise insanüstü güçleri olan Jüpiter'in arzusu yerine gelmemektedir :

"Merkür : Ne düşünüyorsunuz?

Jüpiter : Amphitryon olduğumu. Kazanan Alcmène oldu. Güneşin batışından sabahın ilk ışıklarına kadar kocasından başka biri olamadım." (4).

Amphitryon 38'de mitolojide adından oldukça çok bahsedilen ünlü kahramanları görünür hale getiren yazar, kaynağını İncil ve diğer kutsal kitaplardan alan **Sodome et Gomorrhe** adlı oyunda bu defa **Amphitryon 38'**deki tekniğe gerek duymadan insanüstü bir güce sahip meleği dolaysız bir şekilde olayın içine alır. Böylece yazar bu kişi aracılığıyla, gerek duyduğu yerlerde mutsuz olan kahramanlar Lia - Jean çiftinin arasına girmektedir. Diğer oyunlara bir göz attığımızda konu olarak **Sodome et Gomorrhe** oldukça karamsar bir tablo çizmektedir ve mitolojik tanrıların yerini ise tek tanrı almıştır. Oyunun değişik safhalarında bu sık sık vurgulanmaktadır :

"**Melek** : Hayır, Tanrının arzusu herşeyin üzerindedir. O kendini kurban eden değil, mutlu olan bir çift istemektedir." (5).

Yazar şahısların konuşmaları arasına serpiştirdiği "Melek söner" gibi (6) küçük notlarla bu kişiye oyun içerisinde ilahi bir özellik kazandır-

(3) Georges VERSINI, *Le Théâtre en France Depuis 1900*, s. 41, Presses Universitaires de France yayınları, Vendome, 1985.

(4) *Op. cit.* II iii, s. 149.

(5) Jean Giraudoux, *Sodome et Gomorrhe*, I i, s. 859.

(6) *ibid.*, s. 859.

mıştır. Melek rolünü tamamlayınca yürüyerek sahneyi terk etmemekte fakat üzerine düşürülen ışık kademeli olarak söndürülerek bu sağlanmaktadır. Hiç şüphesiz ki günümüz tiyatro dekor tekniği bunu daha değişik bir şekilde sunabilir. Herhalde eser ilk temsil edildiği yıllarda yazarın bu notunun büyük yardımı olmuştur.

Piyeste sık bir şekilde gözüken ve konuşan bu kişinin rolü kadın ve erkek arasında hakemlik yapmak ve Sodom ve Gomore şehirleri yıkılmadan önce Tanrının verdiği sürede Lia - Jean çiftinin mutlu olmasını beklemektedir. Gördüğümüz gibi **Sodome et Gomorrhe**'da **Amphitryon 38**'de ki mutlu bir aileye insanüstü güçler tarafından yapılan olumsuz müdahalenin yerini olumlu bir müdahale almıştır. Fakat evlendikten sonra mutsuz olan ve birbirlerine tahammül edemeyen bu kişiler, piyesin sonunda bunu başaramayacak ve adı geçen şehirler yerle bir edilecektir. Yukarıda değindiğimiz gibi Giraudoux dini kaynaklarda bahsedilen Sodom ve Gomore adlı şehirlerin yok edilme sebeplerini bazı değişikliklere uğratarak, eşlerin mutsuz olmalarına bağlamaktadır.

Jüpiter, Merkür ve Melek'ten sonra **La Guerre de Troie N'aura Pas Lieu** adlı oyununda ise daha da ilginç olan barış gibi soyut bir kavramı kişileştirerek kullanmış olmasıdır. Giraudoux savaş problemine karşı onun zıddı olan konuşabilen, tatlı bir ortam yaratan barışı çıkarmıştır. Bundan yararlanarak savaşı kişileştirmiş ve şehri tehdit eden kara bir gölge olarak göstermiştir. Fakat adından sık bir şekilde bahsedildiği halde barış gibi sahnede yer almamaktadır. Yazar bu iki kavramı bağıntılı olarak kullanmıştır. Oyunda savaş ihtimalinin artmasıyla barış, gücü azalan, solgun çehreli bir kız olarak görülmektedir. Pierre Larthomas'ın **Le Langage Dramatique** adlı eserinde vurgulamış olduğu gibi :

"Dramatik eser yazılmıştır, fakat oynanmak içindir" (7) kuralının burada başarılı bir şekilde uygulandığı dikkatimizi çekmektedir.

Bir bakıma yazar kadın kahraman Helen'in sorumluluğunu vurgulayabilmek için böyle bir yolu seçmiştir. Helen kendi isteğiyle Truva'yı terk edip Yunanistan'a kocasının yanına dönerse savaş çıkmayacaktır, kalırsa iki şehir birbirleriyle savaşacaktır. İşte bu mitolojik savaştan az önceki bir zaman kesitini kullanmakla Giraudoux görünmeyi görünür hale getirmiştir :

"Cassandre : Barış mı? Çok kolay. O her kapının ardında konuşulanları dinleyen bir dilenci gibidir... İşte (Barış belirir)

(7) Pierre LARTHOMAS, *Le Langage Dramatique*, s. 175, Presses Universitaires de France yayınları, Vendôme, 1980.

Hélène : Ne kadar güzel!

Barış : Ne olur yardım et, Hélène, bana yardım et!

Hélèn : Ne kadar solgun.

Barış : Solgun muyum? Nasıl solgun ha! Saçlarımdaki altını görmüyor musun?

Hélèn : Gri altın mı? Bu yenilik mi acaba?

Barış : Gri altın! Benim altınım gri mi?

(Barış kaybolur) (8).

İnsan ve insanüstü ile soyut ve somut ilişkisinin **Electre** ve **Ondine** adlı piyeslerde de bir ölçüde sürdürülmüş olduğunu söyleyebiliriz, fakat kısaca değindiğimiz bu üç piyeste yazar oldukça başarılıdır, zira bu gerçek dışı kişilerin varlığı teknik olarak mesele yaratmamış aksine gerçek kahramanlarla tam bir uyum sağlamıştır. Jüpiter Amphitryon kılığına girmekle Alcmène'e yanaşmış ve dünyayı tehlikelerden koruyacak Herkül'ün doğmasını sağlamıştır. Görevini bitirince Alcmène'nin yaşamış olduğu geceyi unutturmuş ve tekrar tanrı kılığına bürünüp bu çiftin mutluluğuna gölge düşürmemiştir. Jüpiter'in insan ilişkileri arasına girmesi kadın kahraman Alcmène'nin kocasına olan sadakatini sağlamlık derecesinin ölçülmesine vesile olmuştur. Bu konu daha önce çok sayıda yazar tarafından işlendiği halde (9) **Amphitryon 38** ilginçliğinden birşey kaybetmemiştir.

Sonuç olarak şunu söylemek gerekirse, Giraudoux insan ve insanüstü ile soyut ve somut ilişkisini oyun içinde dengeli ve gerçeğe uygun bir biçimde temsil etmiştir, bunu yaparken seyirciyi tedirgin etmeyen bir yumuşaklık içerisinde, ifrata kaçmadan, gerektiği yerlerde müdahale ederek başarmıştır. Bu üç eserde ve diğerlerin de insandan da büyük bir kaderin varlığını vurgulamak için böyle bir yola başvurulmuş olabileceğini düşünebiliriz. Alcmène Herkül'ü doğurmuş, Sodom ve Gomore cezalandırılmış, Truva savaşı yapılmıştır fakat insan bütün olanlara rağmen kendi çapında mücadelesini sürdürmüştür. Bir bakıma insan ile insanüstü karşı karşıya getirilmiş ve zor olan sahneye aksettirilmiştir.

(8) Jean GIRAUDOUX, *La Guerre de Troie...*, I x, s. 511.

(9) *Amphitryon 38*, Molière dahil olmak üzere birçok yazar tarafından işlenmiş mitolojik bir konudur. Alman yazar Heinrich von Kleist'in *Amphitryon'u* (1807) bu serinin 36 incisidir.